

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я
Науковий журнал

*Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.*

Випуск 2 (94) 2017

Економічні науки
Сільськогосподарські науки
Технічні науки

Миколаїв
2017

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013 р.

Збірник включено до переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказами Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 р. №747 та від 16.05.2016 р. №515.

Головний редактор: В.С. Шибанін, д.т.н., проф., академік НААН

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н, проф.

І.П. Атаманюк, д.т.н., проф.

В.П. Клочан, к.е.н., доц.

М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.

В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, д.е.н., проф.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шибаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Олбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., проф.; О.М. Вишневіська, д.е.н., проф.; А.В. Ключник, д.е.н., проф.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.Д. Гудзинський, д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; Р. Шаундерер, Dr.sc.Agr. (Німеччина)

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; В.І. Гавриш, д.е.н., проф.; В.Д. Будаков, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; А.С. Добишев, д.т.н., проф. (Республіка Білорусь).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; А.С. Патрєва, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; І.П. Шейко, д.с.-г.н., професор, академік НАН Республіки Білорусь (Республіка Білорусь); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; Л.К. Антипова, д.с.-г.н., проф.; В.І. Січкарь, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Г.П. Морару, д.с.-г.н. (Молдова)

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 11 від 29.05.2017 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, <http://visnyk.mnau.edu.ua>, e-mail: visnyk@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний аграрний університет, 2017

ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

М. В. Дубініна, доктор економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

І. П. Приходько, доктор наук з державного управління,
професор

Дніпропетровський державний аграрно-економічний
університет

О. І. Лугова, асистент

Миколаївський національний аграрний університет

У статті наведено оцінку впливу факторів зовнішнього середовища на формування економічного потенціалу підприємств, що дозволить оцінити параметри якісних і кількісних характеристик економічного потенціалу та проаналізувати наслідки впливу даних факторів на параметри економічного потенціалу, а також розробити заходи, які дозволять використовувати позитивні моменти цього впливу і нейтралізувати негативні. Для виявлення найбільш значимих факторів зовнішнього середовища проведено оцінку впливу політичних, економічних та технологічних та соціальних факторів на економічний потенціал підприємств з розвинутим свиначством.

Ключові слова: економічний потенціал підприємства, формування економічного потенціалу, зовнішнє середовище, фактори впливу.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення умов для розвитку підприємств висуває вимоги цілеспрямованого формування їх економічного потенціалу, величина якого не є детермінованою ні в часі, ні в просторі. Зі зміною стану підприємства відбувається трансформація його потенціалу, ускладнюється структура, відбувається переорієнтація векторів його формування та реалізації. Зовнішнє середовище є джерелом, що забезпечує підприємство ресурсами, необхідними для підтримки його економічного потенціалу на належному рівні.

В умовах планової економіки зовнішнє середовище підприємства розглядалося як задані умови діяльності, непідконтрольні керівництву. У даний час пріоритетною є точка зору, яка полягає у тому що, щоб вижити і розвиватися в сучасних умовах, підприємство повинно не тільки пристосовуватися до зовнішнього середовища шляхом адаптації своєї внутрішньої

© Дубініна М.В., Приходько І.П., Лугова О.І., 2017

структури і поведінки на ринку, але й активно формувати зовнішні умови своєї діяльності, постійно виявляючи у зовнішньому середовищі загрози та потенційні можливості.

Сучасне середовище підприємств характеризується надзвичайно високим ступенем складності, динамізму, невизначеності і нестабільності [6]. Здатність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі – основна умова виживання підприємства і формування його економічного потенціалу.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичні питання сутності економічного потенціалу підприємства, його складових елементів та факторів, що впливають на його формування досліджені в роботах вітчизняних та зарубіжних вчених: Бачевського Б. Є. [1], Жигунової О. А. [2], Краснокутської Н. С. [3], Лапіна Є. В. [4], Романова А. П. [5], Сосненко Л. С. [7], Федоніна О. С. [8] та інших.

Метою статті є дослідження впливу факторів на формування економічного потенціалу підприємств, що дозволить, поперше, оцінити параметри якісних і кількісних характеристик економічного потенціалу і, по-друге, проаналізувати наслідки впливу даних факторів на параметри економічного потенціалу, а також розробити заходи, які дозволять використовувати позитивні моменти цього впливу і нейтралізувати негативні.

Виклад основного матеріалу. Економічний потенціал підприємств з виробництвом продукції свинарства формується під впливом середовища, в умовах якого здійснюється їх діяльність.

Залежно від діяльності підприємства фактори поділяються на зовнішні і внутрішні (рис.).

Зовнішні фактори – ті, які підприємство, як правило, не може змінити, але повинно враховувати, оскільки вони впливають на економічний потенціал. Важко визначити, які з них є більш пріоритетними, оскільки вони взаємопов'язані і зміна одного фактора може викликати зміну інших, і тому їхній вплив на формування економічного потенціалу є взаємопов'язаним.

Рис. – Систематизація факторів впливу на формування економічного потенціалу підприємств з розвинутим свинарством

Джерело: сформовано автором

У науковій літературі щодо структури зовнішнього середовища найбільш поширеним є підхід, відповідно до якого зовнішнє середовище поділяють на два рівні: макро- та мікро-середовище.

Внутрішні фактори – це фактори, безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємства, і, на відміну від зовнішніх, підприємство має можливість їх змінити.

Аналіз зовнішнього середовища дозволяє розробити стратегічні рішення, що забезпечують алгоритм взаємодії підприємств з середовищем в короткостроковій і довгостроковій перспективі, що дозволить підтримувати їх потенціал на рівні, необхідному для досягнення мети, розкрити загрози і розглянути можливості розвитку.

Макросередовище представлене факторами більш широкого соціального плану, які впливають на мікросередовище

– економічного, технологічного, політичного, соціального і екологічного характеру.

Мікросередовище представлено силами, що мають безпосереднє відношення до підприємства, його можливостей по обслуговуванню споживачів, тобто постачальниками, посередниками, клієнтами, конкурентами. Всі фактори зовнішнього середовища діяльності підприємств є взаємозалежними і взаємопов'язаними.

За своїм призначенням економічний потенціал підприємства, як цілісне утворення, не тільки відчуває вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, а й покликаний взаємодіяти з ними на основі використання та посилення впливу сприятливих факторів для розвитку підприємства; протидії та зниження негативного впливу інших факторів.

Для виявлення найбільш важливих зовнішніх факторів, що впливають на економічний потенціал підприємств з виробництвом продукції свинарства, було застосовано метод експертних оцінок. До вибірки увійшли фахівці, керівники підприємств галузі свинарства, вчені-економісти. Експертам пропонувалося проранжувати фактори. Після цього були визначені значимі фактори, що впливають на економічний потенціал підприємств. Виділені зовнішні фактори потенціалу мають нерівнозначний вплив на його формування.

Для аналізу впливу зовнішнього середовища на формування економічного потенціалу підприємств з розвинутим свинарством Миколаївської області нами було використано метод STEP-аналізу, який дозволяє оцінити політичні, економічні, соціальні і технологічні фактори.

Першочергово розглянемо політичний фактор (табл. 1).

Як свідчать дані, наведені в таблиці 1, політичні фактори істотно впливають на формування економічного потенціалу підприємств з розвинутим свинарством. У цілому, політичну ситуацію в Україні можна оцінити як нестабільну, тому у виробників відзначається певна недовіра до урядових заходів з підтримки галузі, відсутня чітка лінія в напрямках її розвитку.

Таблиця 1

Оцінка впливу політичних факторів на функціонування підприємств з розвинутим свинарством

Фактори	Загроза (-), можливість (+)	Ймовірність прояву	Важливість	Вплив на галузь
Курс розвитку політичної системи та стабільність напрямків урядових програм	-/+	0,1	7	-0,7 / 0,7
Державна підтримка розвитку галузі свинарства	+	0,3	10	3
Антиінфляційна політика	+	0,1	5	0,5
Фінансування грантів з розвитку свиноферм, заходи державної інтервенції на ринку м'яса	+	0,15	8	1,2
Регулювання поставок м'яса із-за кордону	-/+	0,1	6	-0,6 / 0,6
Регулювання механізму взаємодії виробників свинини, переробних підприємств і торгових організацій	-/+	0,2	9	-1,8 / 1,8
Демографічна політика	-/+	0,05	4	-0,2 / 0,2
Всього		1		-3,3 / 8

Джерело: побудовано автором

Якщо надалі буде знижуватися фінансова підтримка галузі з боку держави і не будуть рости закупівельні ціни на м'ясо у первинних товаровиробників, то поєднання таких факторів, швидше за все, призведе до стагнації виробництва продукції свинарства у сільськогосподарських підприємствах.

Економічний фактор є не менш важливим для формування економічного потенціалу підприємств з розвинутим свинарством.

Проаналізовані фактори систематизовано у таблиці 2.

З аналізу даних, наведених у таблиці 2, видно, що вплив економічних факторів на підприємства з виробництвом продукції свинарства є досить високим.

Таблиця 2

Оцінка впливу економічних чинників на функціонування підприємств з розвинутим свинарством

Фактори	Загроза (-), можливість (+)	Ймовірність прояву	Важли- вість	Вплив на галузь
Рівень інфляції	-	0,1	7	-0,7
Стан сировинної бази	+	0,3	10	3
Оподаткування	-	0,1	8	-0,8
Рівень доходів населення	+	0,1	8	0,8
Інвестиційний бізнес-клімат	-/+	0,1	9	-0,9 / 0,6
Динаміка вітчизняного ринку свинини	-/+	0,1	9	-1,8 / 1,8
Брак кваліфікованих кадрів	-	0,05	9	-0,45
Рівень глобалізації конкуренції	-	0,15	9	-1,35
Всього		1		-6,0 / 6,4

Джерело: побудовано автором.

У дослідженнях було виявлено вплив соціальних факторів на функціонування підприємств свинарства в Миколаївській області (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка впливу соціальних факторів на функціонування підприємств з розвинутим свинарством у Миколаївській області

Фактори	Загроза (-), можливість (+)	Ймовірність прояву	Важли- вість	Вплив на галузь
Чисельність і структура населення	-/+	0,15	8	-1,2 / 1,2
Сезонність	-	0,1	8	0,8
Мобільність населення	-	0,1	6	-0,6
Здоровий спосіб життя	+	0,2	8	1,6
Благоустрій сільських територій.	-/+	0,2	10	-2 / 2
Традиції	+	0,1	9	0,9
Соціальна реклама через ЗМІ	+	0,05	8	0,4
Рівень освіти	+	0,1	6	0,6
Всього		1		-3,8 / 7,5

Джерело: побудовано автором

Аналіз даних свідчить, що вплив соціальних факторів на розвиток підприємств з розвинутим свиначством у Миколаївській області може мати як негативне, так і позитивне значення. Тим не менш, вплив даних факторів переважно є позитивним. У випадку, якщо внаслідок проведеної соціальної політики держава зможе упорядкувати сільські території і переломити негативну тенденцію зниження чисельності населення і відтоку висококваліфікованих фахівців, то ця група факторів сприятиме розвитку підприємств з виробництва продукції свиначства. Тому при стратегічному плануванні необхідно приділяти належну увагу соціальній компоненті загальної стратегії розвитку підприємств з розвинутим свиначством області.

Проаналізуємо технологічну групу факторів (табл. 4).

Таблиця 4

Оцінка впливу технологічних факторів на функціонування підприємств з розвинутим свиначством

Фактори	Загроза (-), можливість (+)	Ймовірність прояву	Важливість	Вплив на галузь
Впровадження нових технологій, інновацій	-/+	0,2	10	-2 / 2
Фінансування НДДКР	-/+	0,1	9	-0,9 / 0,9
Адаптація нових технологій	-/+	0,1	9	-0,9 / 0,9
Автоматизація технологічних процесів	-/+	0,2	10	-2 / 2
Забезпеченість основними засобами	-	0,2	10	-2
Рівень освоєння інформаційних технологій	-/+	0,1	8	-0,8 / 0,8
Ступінь обізнаності, доступності і легкості отримання інформації про інноваційні розробки	-/+	0,1	10	-1 / 1
Всього		1		-9,6 / 7,6

Джерело: побудовано автором

Як бачимо з даних таблиці 4, вплив технологічних факторів на розвиток підприємств з розвинутим свиначством є великим. На даний момент в області через з низьку техноло-

гічну оснащеність галузі вплив цих факторів має негативне значення. Але їх розвиток і нарощування несе в собі великий потенціал. Це свідчить про те, що інноваційна спрямованість розвитку підприємств змогла б вивести її зі стану стагнації і дозволила б області посісти провідні позиції в Україні з виробництва продукції свинарства.

Внутрішні фактори є регульованими і залежать більшою мірою від такої складової економічного потенціалу, як здібності (діяльності керівництва підприємством, рівня їхнього професіоналізму і компетентності колективу).

Для аналізу мікросередовища, що впливає на формування економічного потенціалу підприємств з розвинутим свинарством, проведено аналіз конкуренції, використовуючи модель 5 сил конкуренції М. Портера (конкуренція серед підприємств з розвинутим свинарством, вплив постачальників, вплив покупців, загроза появи нових конкурентів, наявність товарів-замінників).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на потенціал підприємства дає час для прогнозування можливостей, розробки плану дій на випадок непередбачених обставин, визначення заходів, які дозволять перетворити загрози на сприятливі можливості, виявити внутрішні і зовнішні резерви нарощування економічного потенціалу.

Політичні фактори роблять значний вплив на розвиток підприємств галузі, їх вплив є здебільшого негативним, що обумовлено зменшенням підтримки галузі з боку держави.

Вплив соціальних факторів на підприємства галузі є позитивним, що пов'язано з існуючими традиціями споживання м'ясної продукції населенням, пропагандою здорового способу життя.

Вплив економічних чинників на розвиток підприємств галузі є двояким. Позитивними моментами є забезпеченість галузі землями сільськогосподарського призначення, майже повне задоволення потреб переробних підприємств області в сировині, до негативними факторів належать досить високий рівень оподаткування товаровиробників, загострення конкуренції у зв'язку з глобалізацією ринку, брак висококваліфікованих фахівців.

Вплив технологічних факторів на розвиток підприємств галузі свинарства є значним. На даний момент в області у зв'язку з низькою технологічною оснащеністю галузі вплив цих факторів має негативне значення. Але їх розвиток і нарощування несе в собі великий потенціал. Це свідчить про те, що інноваційна спрямованість розвитку галузі змогла б вивести її зі стану стагнації і дозволила б області посісти провідні позиції в Україні з виробництва м'ясних продуктів.

Список використаних джерел:

1. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
2. Жигунова О. А. Теория и методология анализа и прогнозирования экономического потенциала предприятия : монография / О.А. Жигунова. – М. : Финансы и кредит, 2010. – 140 с.
3. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
4. Лапин Е. В. Оценка экономического потенциала предприятия : монография / Е. В. Лапин. – Сумы : Университетская книга, 2004. – 360 с.
5. Романов А.П. Управление экономическим потенциалом предприятия / А.П. Романов, Г.Г. Серебренников, В.М. Безуглая. – Тамбов. : ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2012. – 456 с.
6. Сирцева С.В. Стан ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств Миколаївської області / С.В. Сирцева // Економічний форум. – Луцьк : Луцький національний технічний університет, 2012. – Вип. 2. – С. 235-238.
7. Сосненко Л. С. Анализ экономического потенциала действующего предприятия : монография / Л. С. Сосненко. – М. : Экономическая литература, 2003. – 208 с.
8. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.

*М. В. Дубинина, І. П. Приходько, О. І. Луговая. **Внешняя среда и ее влияние на формирование экономического потенциала предприятий.***

В статье приведена оценка влияния факторов внешней среды на формирование экономического потенциала предприятий, что позволит оценить параметры качественных и количественных характеристик экономического потенциала и проанализировать последствия влияния данных факторов на параметры экономического потенциала, а также разработать меры, которые позволят использовать положительные моменты этого влияния и нейтрализовать негативные. Для выявления наиболее значимых факторов внешней среды проведена оценка влияния политических, экономических, технологических и социальных факторов на экономический потенциал предприятий с развитым свиноводством.

Ключевые слова: *экономический потенциал предприятия, формирование экономического потенциала, внешняя среда, факторы влияния.*

*M. Dubinina, I. Prykhodko, O. Luhova. **External environment and its influence on the development of a company's economic potential.***

The article evaluates the influence of external environment factors on the development of a company's economic potential. This assessment is designed to assess the parameters of qualitative and quantitative parameters of a business's economic potential and analyze the effects of the external factors on the parameters of economic potential. This will also enable the development of measures that would help integrate favorable circumstances of this influence and neutralize/mitigate any negative developments. An evaluation of the impact of political, economic, technological and social factors on the economic potential of companies with advanced swine breeding has been carried out to identify the most significant external business development factors.

Key words: *company's economic potential, development of economic potential, external environment, impact factors.*

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Л. В. Гуцаленко, Т. С. Пісоченко, С. О. Горбач.

Трудові ресурси як складова експортного потенціалу сільськогосподарського підприємства..... 3

М. В. Дубініна, І. П. Приходько, О. І. Лугова. Зовнішнє середовище та його вплив на формування економічного потенціалу підприємств 12

Ю. А. Кормишкін. Стратегічні напрями формування ефективної бізнес-інфраструктури аграрного підприємництва 22

Т. В. Смелянець, Л. В. Молошна. Особливості розвитку зовнішньоекономічної співпраці регіону 32

І. В. Агеєнко, О. В. Ткаченко. Теоретико-методичні аспекти внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами 38

М. Й. Головка. Трансформація системи оподаткування прибутку юридичних осіб в Україні 48

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

О. О. Дрозд, О. В. Мельник, І. О. Мельник. Фізичні показники яблук сорту ренет симиренка, оброблених інгібітором етилену, залежно від типу саду і строку збору .. 57

Л. К. Антипова, В. В. Дикий, Н. В. Цуркан. Оптимізація сортового складу пшениці озимої – як одна зі складових стратегії розвитку зернового господарства..... 66

Г. М. Господаренко, В. В. Любич, Ф. К. Листопад. Вихід біоетанолу з урожаю зерна сортів пшениці озимої залежно від видів, норм і строків застосування азотних добрив 74

В. Г. Кур'ята, В. В. Рогач, О. В. Кушнір. Морфологічні особливості формування листового апарату перцю солодкого за дії гібереліну та фолікуру 86

О. П. Прісс, І. О. Бурдіна. Вплив строків висіву насіння на фотосинтетичну діяльність базиліку в умовах плівкових теплиць 93

Л. І. Онуфран, В. І. Нетіс. Поглинання та використання сонячної енергії посівами сої за різних умов вирощування 107

С. В. Федорчук. Ефективність регуляторів росту, хімічних і біологічних препаратів проти <i>Alternaria Solani</i> та <i>Phytophthora infestans</i> картоплі	116
О. М. Вишневська, В. О. Мельник, О. О. Кравченко. Економічна ефективність племінного свинарства півдня України	124
Т. В. Підпала, Ю. С. Маташнюк. Оцінка потоково-цехової системи виробництва молока	136
Ю. Ф. Дехтяр, Є. В. Баркар, І. А. Галушко. Використання ефективних технологічних рішень з годівлі свиней в умовах фермерських господарств	144
О. О. Стародубець, А. О. Бондар. Залежність якості відтворення свинопоголів'я від сезону року	155
С. М. Галімов. Технологія вирощування та оцінка кнурів за власною продуктивністю в умовах СГПП «ТЕХМЕТ-ЮГ» Миколаївської області.....	162

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

В. С. Шебанін, В. Г. Богза, С. І. Богданов, І. І. Хилько. Розрахунок поперечного перерізу арки при мінімальній масі конструкції	171
А. А. Мирошник. Нейросетевое прогнозирование параметров качества электрической энергии	180
О. А. Прудка, Н. П. Кунденко. Исследование проникновения оптического инфракрасного излучения в покровы пчел	199
Д. В. Бабенко, О. А. Горбенко, Н. А. Доценко, Н. І. Кім. Аналіз конструктивних рішень пресового обладнання	208
В. А. Грубань, А. П. Галєєва, М. Ю. Шатохін. Огляд сучасного стану механізованого збирання кукурудзи на зерно та перспективи розвитку	215